

לשון הקודש יוונית ושאר לשונות

יפת אלהים ליפת וישכן באהלי שם ויהי כנען עבד למו: (בראשית ט, כז)

איתא במשנה (מגילה ח, ב) אין בין ספרים לתפלין ומזוזות אלא שהספרים נכתבין בכל לשון ותפלין ומזוזות אינן נכתבות אלא אשורית, רבן שמעון בן גמליאל אומר אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יוונית. ובגמ' (ט, ב) אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן הלכה כרשב"ג, ואמר רבי יוחנן מאי טעמא דרשב"ג, אמר קרא "יפת אלהים ליפת וישכן באהלי שם", דבריו של יפת יהיו באהלי שם, ומק' ואימא גומר ומגוג, אמר רבי חייא בר אבא היינו טעמא דכתיב יפת אלהים ליפת - יפיותו של יפת יהא באהלי שם.

יוונית בזה"ז

וכן פסק הרמב"ם (תפלין ומזוזות וספר תורה א, יט) וז"ל אין כותבין תפלין ומזוזות אלא בכתב אשורית, והתירו בספרים לכתוב אף ביוני בלבד. אבל כבר נשקע יוני מן העולם ונשתבש ואבד, לפיכך אין כותבין היום שלשתן אלא אשורית.

האם רשב"ג מודה במגילה

ולענין מגילה תנן (מגילה פ"ב מ"א) הקורא את המגילה למפרע לא יצא, קראה על פה קראה תרגום בכל לשון לא יצא, אבל קורין אותה ללועזות בלעז, והלועז ששמע אשורית יצא. וכתב הרע"ב שיונית הרי הוא כאשורית לדין זה, אלא שכבר אבד אותו לשון היוני ונשתכח.

ועי' בר"ן (ד, ב בדפי הרי"ף) שמתניתין אפילו לרשב"ג שבשאר ספרים לא התירו אלא יוונית, והחילוק דכיון דעיקר מצות מגילה משום פרסומי ניסא, ועיקר פרסום הנס תלוי בידיעה, וכל שאינו יודע אלא גיפטיית עיקר פרסומיה בגיפטיית אע"פ שאין הספרים נכתבין בו. ועי' בתוי"ט שמוכיח כן גם מדברי הרמב"ם, שהרי בפרק ב' מהלכות מגילה כתב דין זה, אע"ג דבפרק א' מהלכות תפלין פסק כרשב"ג, אלא ע"כ שמודה רשב"ג במגילה.

האם לועזי שיודע לשה"ק יכול לצאת בשאר לשונות

ועי"ש בהר"ן שיש בזה נ"מ בין רשב"ג ורבנן, שלפי רשב"ג כיון דלדידיה מדינא כל הלשונות פסולין חוץ מלשון הקדש ולשון יוני, וזה שהתירו לקרא מגילה בשאר לשונות אינו אלא משום דמצות מגילה משום פרסומי ניסא, ומי שאינו יודע אלא גפטיית עיקר פרסומי ניסא שלו הוא בגפטיית, וכיון דמה"ט מכשיר ממילא כל היודע גפטיית ולשה"ק אינו יוצא אלא בלשה"ק, אבל לרבנן גם אם הוא מכיר לשה"ק שפיר יוצא גם בשאר לשונות, שגם שאר הספרים נכתבים בכל הלשונות. ונחלקו בזה הרמב"ן ושאר ראשונים, דעת הרמב"ן שלועזי שמכיר לשה"ק אינו יוצא בשאר לשונות, אבל רש"י והרמב"ם ס"ל שאע"פ שמכיר לשה"ק יוצא באר לשונות.

האם היודע לשה"ק יכול להוציא לועזי

הרמב"ן הוכיח כדבריו מירושלמי, דאמרינן התם ר' אבהו בשם רבי אלעזר יודע אשורית ויודע לעז מהו שיוציא את האחרים בלעז, סבר כהדא כל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתם, כלומר כשם שמי שאינו מחויב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתם, כך זה

כיון שלעצמו אינו מוציא בלעז, כיון שהוא יודע לשון הקדש, אינו מוציא ג"כ ללועזי. הרי לן להדיא שמי שמכיר לשה"ק אינו יוצא בשאר לשונות.

אבל הריב"ש (סי' שצ) דוחה הראיה, שהירושלמי הולך בשיטת רשב"ג, שאינו יוצא אלא באשורית או יוונית, ולכן אינו יוצא בלעז, אבל לדידן שיוצאים בכל לשון, גם מי שמכיר לשה"ק שפיר יוצא. עוד כתב שהירושלמי מיירי היכא שהיה כתוב באשורית, והדיון הוא האם יכול לקרא בלעז כדי להוציא הלועזי, ועל זה כתוב בירושלמי שהיות והוא אינו יוצא בזה משום דהוי כקורא על פה, ה"נ אינו יכול להוציא ללועזי. אבל לעולם אם היה כתוב בלעז היה שפיר יוצא אף מי שמכיר בלשה"ק, עי"ש שדן בזה באריכות.

אינו מחויב בדבר

ובסימן שצא הביא הריב"ש דברי רב חסדאי שטען "וכי בשביל שיש בקורא תוספת ידיעה על השומעים לא ימנע ממנו להוציאם ידי"ח". ואפילו אם נאמר שלעצמו אינו מוציא, לא דמי למי שאינו מחויב בדבר שאינו ראוי להוציא עצמו כלל, אבל זה ראוי היה להוציא עצמו, אלא שנתוספה בו ידיעה זו של לשון אשורית. הגע עצמך מי שאשתקד לא היה יודע, ועכשיו יודע, נאמר שאשתקד היה מוציא, ועכשיו אינו מוציא, הא לא דמיא אלא למי שיצא, שמוציא בכל הברכות.

והשיב לו הריב"ש שאע"פ שאינו דומה ממש למי שאינו מחויב בדבר, הירושלמי משהו אותם, שהטעם למי שאינו מחויב בדבר, שאינו מוציא אחרים, הוא מפני שאינו מוציא לעצמו, וגם זה אינו מוציא לעצמו בקריאה זו. ולא דמי למי שיצא שמוציא, דהתם טעמא משום דכל ישראל ערבים זה לזה, וגם זה שיצא, נקרא מחויב בדבר, מפני חיוב חברו שלא יצא. אבל הכא ליכא למימר האי טעמא, שכיון שידע אשורי ואינו יוצא בקריאה זו, לא יוציא אחר. אבל כתב שאפשר לדמות לההיא דבני אדם המקדשין בביהכ"נ (פסחים קא, ב) שמוציאין אורחים ידי חובתם אע"פ שהמקדש אינו יוצא, לפי שאינו במקום סעודתו, ואפ"ה מוציא אחרים. אלא שעדיין יש לחלק, בין כשהפסול מחמת המקום (שאינו במקום סעודה למקדש), ובין כשהוא מחמת הקריאה בעצמה (קריאת המגילה בלשון לעז היכא שהקורא מכיר לשה"ק). ר"ל שבקידוש במקום סעודה אין החיסרון בעצם הקידוש שלא יכול לצאת בו, אלא חיסרון צדדי, משא"כ קריאה בלע"ז שהוי חיסרון בעצם הקריאה, ולכן מקרי שאינו "מחויב בדבר".

ומה שאמר השואל הגע עצמך שאשתקד לא ידי לשה"ק וכו', ודאי הכי הוא שאז היה יוצא בקריאה זו לעצמו ומוציא גם לאחרים, כיון דלא אפשר ליה באשורי שלא יבין בו, אבל השתא שידע אשורי, ואשורי עדיף, לא התירו לו לשונות פסולין לא לצאת ולא להוציא בהן אחרים.

האם לפי רשב"ג כתב יוונית הוי כאשורית

יש להסתפק האם לרשב"ג גם כתב יוונית הוי ככתב אשורית. והנה בפסקי ריא"ז (מגילה פ"ב אות ג) כתוב שאם היתה כתובה אשורית שהוא לשון הקודש, קורא אותה בלשון הקודש, אע"פ שאין השומע מכיר בו, כגון הנשים ועמי הארצות, הרי אלו יצאו בשמיעתן. וכן אם היתה כתובה בלשון יוני, וקורא אותה בלשון יוני יצא השומע אע"פ שאינו מכיר באותו לשון, שלשון יוני הרי הוא כלשון הקודש. ואע"פ שהכשירו שאר הלשונות במגילה, הכתיבה צריכה שתהיה אשורית שהיא כתב לשה"ק, ולא כתב יוונית ולא כתב שאר כתיבות.

שני חידושים יש כאן, א' שזה שהכשירו קריאת המגילה בשאר לשונות, אינו אלא לענין הלשון, אבל הכתב צריך להיות לשה"ק. חידוש נוסף שכתב יוונית אינו כלשה"ק לענין זה, ואם היה כתוב בכתב יוונית אינו כשר בשאר לשונות. אבל היכא שכתוב בלשון יוונית אז מועיל גם כתב יווני. וקצ"ע למה בשאר לשונות, אע"פ שכשירות לענין מגילה, אינן כשירות אלא בכתב אשורית, ויוונית אע"פ שאינו נחשב ככתב אשורית, כשר בלשון יוונית וכתב יוונית.

כתב לענין שבת

ולענ"ד האו"ז חולק וס"ל שכתב יוונית הוי כאשורית, דהנה בספר או"ז (ח"ב הל' שבת סי' עו) הביא חידוש מה"ר יואל בר יצחק הלוי (אביו של הראב"ה) שכתב כומרים או שאר כתבים לבד מאשורית ויוונית, אם כתבו ישראל בשבת פטור מן התורה דאינה כתיבה ואינה חשובה מלאכה. ומביא ראיה מהא דאיתא בירושלמי מהו בכל לשון אלף אלפא ביתא ביטא, והוא לשון יונית, משמע או בגופן שלנו או בגופן יונית. אבל עכ"פ כתב להדיא שיוונית הוי כאשורית לענין זה, וכמו שחייב באשורית חייב גם ביוונית, הרי לן שלדבריו יוונית הוי כאשורית לכל דבר. ודוחק לומר שאינו חייב בכתב יוני אלא היכא שכותב לשון יונית.

אמירה לנכרי לצורך יישוב א"י

ועל פי זה מסביר ההיא דגיטין (ז, ב) דכותבין עליו אוננו ואפילו בשבת, דמיירי דווקא בכתב שלהם שאין בו אלא שבות דרבנן, דגזרו על כתב שלהם אטו כתב שלנו שאסור, אבל כתב שלנו זהו שבות שיש בו מעשה דאורייתא. ר"ל דאמרינן התם שמותר לקנות קרקע מגוי בא"י אפילו בשבת, וקשה הרי רק שבות דשבות התירו במקום מצוה, ולכן פ' דמיירי בכתיבה שאינו אלא מדרבנן, ושפיר הוי רק שבות דשבות.

וכן פסק הרמ"א (או"ח שו, יא) דעל מש"כ המחבר שמותר לקנות בית בא"י מן הגוי בשבת, וחזתם ומעלה בערכאות, כתב הרמ"א דמיירי בכתב שלהם דאינו אסור רק מדרבנן, ומשום ישוב א"י לא גזרו.

אבל עי' במשנ"ב (ס"ק מז) שהאו"ז הוא דעת יחיד ואין לה שום מקום בש"ס, וכל הפוסקים חולקין עליו וסוברים דאף בכתב שלהם הוא איסור מדאורייתא, דבכל לשון חייב כדאיתא במשנה (שבת קג), ואפ"ה התירו בכאן ע"י א"י משום ישוב א"י. ואף דהמחבר פסק לקמן (שו, ה) דמלאכה דאורייתא אסור ע"י א"י אפילו לצורך מצוה, זה עדיפא. ולפ"ז אסור לומר לא"י בשבת לכתוב מכתב אפילו לצורך מצוה, אם לא שהוא צורך גדול אז אפשר דיש להקל.

האם הכתב הוא של אותו לשון

הזכרנו דברי הרי"א ז"ל שזה שכשר בכל לשון אינו אלא היכא שכתוב בכתב אשורית. וכ"כ בשו"ת תשב"ץ (ח"א סי' ח) דבמגלה, משום דכתיב ככתבם וכלשונם שרינן גפטיית לגפטיית, ואפילו הכי בעיא שתהא כתיבה אשורית מפני שקרויה ספר, א"נ משום דגמרינן ג"ש כתיבה כתיבה (מגילה יט, א) בעינן שתהא כס"ת תפילין ומזוזה שאין כשר בהן אלא כתב אשורית. ומביא ראיה מהא דאמרינן בפ"ק דמגלה (ח, ב) מקרא שכתבו תרגום ותרגום שכתבו מקרא וכתב עברי אינו מטמא את הידים, עד שיכתבנו בכתב אשורי על הספר ובדיו, ולא אשכחן פלוגתא בכתב אשורי, אע"ג דאשכחן פלוגתא בלשון אשורית.

אבל ברמב"ם מבואר שכשר אע"פ שאינו כתוב בכתב אשורית. דהנה כתב הרמב"ם (מגילה וחנוכה ב, ד) שאם היתה כתובה תרגום או בלשון אחרת מלשונות הגוים לא יצא ידי חובתו בקריאתה אלא המכיר אותה לשון בלבד, והוא שתהיה כתובה בכתב אותה לשון, אבל אם היתה כתובה בכתב עברי וקראה ארמית לארמי לא יצא שנמצא זה קורא על פה, וכיון שלא יצא הקורא ידי חובתו לא יצא השומע ממנו. ומסביר הכס"מ שאין לפרש כוונת הרמב"ם דתרתיו בעי, חדא שתהא כתובה באותה לשון, ועוד שתהא כתובה בכתב אותו לשון, לאפוקי אם היתה כתובה בלשון גפטי וכתב עילמי, דהא לא קפדינן שלא תהא כתובה בלשון אחר אלא כדי שלא יהא כקורא ע"פ, אבל כל שכתובה באותה לשון שהוא קורא אף על פי שכתובה בכתב אחר מה בכך. וכתב שכן מדויק בלשון הרמב"ם שכתב אבל אם היתה כתובה בכתב עברי וקראה ארמית לארמי לא יצא שנמצא זה קורא על פה, אלמא דהאי דקאמר והוא שתהיה כתובה בכתב אותו לשון לא אכתב קפיד אלא אלשון, דבלשון הוא דשייך למימר שקורא על פה או שאינו קורא על פה ולא בכתב.

וכן מבואר בפירוש המשנה לרמב"ם (מגילה פ"א מ"ח) וז"ל רצה באמרו בכל לשון, כלומר בכתב כל אומה ובלשון כל אומה.

וכן פסק הרמ"א (או"ח תרצ, ט) שאין לחוש באיזה כתב כתובה. וכתב המשנ"ב (ס"ק לב) דר"ל דלא קפדינן שיהא דוקא הכתב של לשון זה שקורא ואפילו בהיה הלשון גיפטי והאותיות כתוב עילמית וכיו"ב נמי שרי. ומ"מ בעינן שיהא מכיר הקורא אותו הכתב דאל"ה הוי בכלל על פה כשאינו מכיר. אבל כתב שכמה פוסקים חולקים וס"ל דמגילה בכל לשון שהיא אינה כשרה לקרות בה ואפילו ללועז אלא בשכתב שלה אשורית. ועי' בשעה"צ (ס"ק לא) שהם הריא"ז, והרשב"ץ והמאירי והפרי חדש והגר"א והפני יהושע בחדושו, וכן הביא הגרע"א בשם חות יאיר.

אבל בביה"ל מביא שמוכח מכמה ראשונים שלא צריך שיהיה כתוב בכתב אשורית. א' ממה שכתב הר"ן בשם הרמב"ן שהתירו בלע"ז ללועזים מפני שאין יודעין אשורית, ועיקר פרסומי ניסא עדיף טפי להוציאו בלשון שיוודע בו, **ועוד כדי שיהא יכול להוציא את עצמו ידי חובה ויקרא לעצמו**. ואי בעינן דוקא שיהא הכתב אשורית איך יכול לקרות, ודוחק לומר דמיירי שאינו יודע הלשון אבל בכתב אשורית הוא בקי. עוד הוכיח ממש"כ הרשב"א דהא דתנן עד שתהא כתובה אשורית לאו אכולה מתניתין קאי אלא אלועז ששמע אשורית, ומסתייע מתוספתא. וכן כתב הריטב"א להדיא דהיכי דהכשירו לשון העכו"ם הכשירו גם הכתב. וכן משמע דעת התוס' (ח, ב) וז"ל כיון שניתנה לקרות ולכתוב בכל לשון שמכירין בה, מוכח מזה שדעתם דבכל לשון ובכל כתב שרי. וכן משמע ג"כ דעת הרמב"ם שהעתיק דינא דמתניתין עד שתהא כתובה אשורית לענין לועז ששמע אשורית. וכן הביא מהאשכול שרצה ג"כ לומר כהני פוסקים דבעינן כתב אשורית אפילו בהיתה המגילה לועזית, ואח"כ כתב מדשתקו רבוותא משמע דס"ל דעד שתהא כתובה אשורית לא קאי אלא באם היה הלשון עברי. אכן מדבריו שם משמע לכאורה דלא מכשיר אלא באם היה הלשון והכתב של אומה אחת.

אבל מה שהביא הבה"ל להוכיח ממש"כ בס"ט, שהוא ג"כ לשון הרמב"ם, "והוא שתהא כתובה בכתב אותו הלשון", שמבואר בהדיא דלא בעינן אשורית, לכאורה אינו ראייה כלל, שכבר פירש הכס"מ (הנ"ל) שכוונת הרמב"ם שלא יהיה כתוב בלשון אחר והוא מתרגם, ואינו מדבר כלל על הכתב, וצ"ע. ולפי"ז אין ראייה גם מהריטב"א, ודו"ק.

ק"ש בשאר לשונות

כתוב בשו"ע (או"ח סב, ב) שיכול לקרות ק"ש בכל לשון, אלא שיזהר מדברי שיבוש שבאותו לשון, וידקדק בו כמו בלשון הקודש. וכתב על זה המג"א (ס"ק א) דדוקא כשמבין הלשון, וה"ה בתפלה וברה"מ, אבל קידוש וברכת הפירות וברכת המצות והלל יוצא אפילו אינו מבין הלשון. עי"ש שמקורו בתוס' (סוטה לב, א) ד"ה קריאת שמע ותפלה - שהק' למה לא נקט נמי הלל וקידוש של שבת וברכת הפירות וברכת המצות, ותל' דהני נאמרים בכל לשון אפילו אינו שומע (מבין), הלכך לא דמו להני דמתני' דנאמרינן דווקא בלשונם. אבל במשנ"ב (ס"ק ג) פסק שה"ה בתפלה, ברה"מ, קידוש, ברכת המצות והפירות, והלל אינו יוצא אא"כ מכיר הלשון. ועי' בבית"ל שהוא על פי דברי הק"ע על הירושלמי (פ"ז דסוטה), וספר מגן גבורים, והגהות ר"א לאנדא (סוטה שם), והכריחו בכמה ראיות דאינו יוצא.

עוד כתב המשנ"ב דכ"ז מצד הדין אבל למצוה מן המובחר הוא דוקא בלשה"ק, כן כתב הב"ח (סימן קצ"ג). ומוסיף דבימינו אף מצד הדין יש לזהר שלא לקרותה בלשון אחר כי אם בלשה"ק, כי יש כמה וכמה תיבות שאין אנו יודעים איך להעתיקם היטב, כגון תיבת ושנתם יש בו כמה ביאורים, אחד לשון לימוד ואחד לשון חידוד, "שיהו ד"ת מחודדין בפיד", וכן כמה וכמה תיבות שבק"ש שאין אנו יודעין היטב ביאורו על לשון אחר, כגון תיבת את ותיבת לטוטפות וכדומה, אבל כשאנו קוראין שמע בלשה"ק וכן בתפלה וברכת המזון וקידוש ושאר ברכות אפילו אם אינו מבין הלשון יצא, דזה אינו מצוי שבן ישראל לא ידע ביאור הפסוק ראשון שבק"ש שהכונה בו לעיכובא.

לשון הקודש היכא שאינו מבינו

הפרמ"ג מסופק אם אינו מבין לשון הקודש, האם יוצא, וכתב שאולי יוצא כמו במגילה שהלועז ששמע אשורית יצא, ורק בשאר לשונות אינו יוצא אא"כ מבינו. אבל במשנ"ב (ס"ק ג) כתב שכשאנו קוראין שמע בלשה"ק, וכן בתפלה וברכת המזון וקידוש ושאר ברכות, אפילו אם אינו מבין הלשון יצא. אמנם הפר"ח (או"ח סי' קא) כתב שהא דאמרינן שיכולות להתפלל בכל לשון, דוקא שבינו אותו קצת, ואפילו שהוא בלשון הקדש, כדאמרינן לקמן (קצג, א).

ובביה"ל מביא ספיקת הפרמ"ג ותמה עליו שהעלים עיניו מדברי הלבוש (סימן קצ"ג) שכתב בהדיא שם דהמברך יוצא אף אם אינו מבין הלשון. וכן כתוב לדינא למעשה בהגהות ר' אלעזר לאנדא (פ"ז דסוטה).

מנין שכולם לא יודעים לשה"ק

כתוב במשנ"ב (סי' נה ס"ק א) שעשרה יהודים לועזים, שאין מי שיודע בלשון הקודש להוציא אותם יד"ח, יוכל אחד מהם להיות ש"ץ ולומר קדיש וקדושה בלשון לע"ז. וכל זה בדרך אקראי אבל היכא שהוא בקביעות כתב המשנ"ב (סי' קא ס"ק יג) בשם החת"ס (או"ח סי' פד ופו) דלא התירו להתפלל בכל לשון אלא באקראי, אבל לקבוע בקביעה תמידית ולהעמיד ש"ץ ולהשכיח לשה"ק לגמרי א"א בשום אופן, ולאפוקי מכתות חדשות שהעתיקו את כל נוסח התפלה ללשון העמים, ועבירה גוררת עבירה שדלגו הברכה של קבוץ גליות וברכת ולירושלים עירך, וכשם שרוצים להשכיח זכרון ירושלים כן רוצים להשכיח לשה"ק מישראל פן יגאלו בזכות שלא שינו את לשונם, הקב"ה ישמרנו מדיעות אפיקורסות כאלו.

פיוטים באנגלית

ובשו"ת שרידי אש (ח"א סי' ט) נשאל על הכנסת פיוטים באנגלית לסדר התפילה בביהכ"נ. והשיב דמצד הדין בוודאי אין כאן איסור, שהרי התפילות נאמרות בכל לשון, ואפילו המחמירים ליחיד מקילים לנשים. אולם החרדים יתנגדו לו ויוציאו עליו קול שהוא מן המתקנים ח"ו, וימצאו אנשים בעלי קנאה שימצאו מקום להתגדר ויוציאו לעז ורינון, שבביהכ"נ שלו מתפללים בלשון אנגלית, ולמה לו להכאיב את לב היראים התמימים שנפשם בחלה בכל שינוי מנהג ובכל תיקון חדש.

ומביא דברי החת"ס שלא התירו בכל לשון אלא באקראי, אבל לקבוע בתמידות אסור, שעיי"כ גורמים להשכיח לשון הקודש. ובעו"ה לא נשאר לנו מקום ליהדות שלמה וטהורה חוץ מביהכ"נ, ולכן צריך לדקדק ששם תהא לשון הקודש השוררת היחידה. ודבר זה שאוסרים השימוש בלשון זרה בביהכ"נ, מעורר בלב את הצורך ללמוד לשה"ק ויש לאיסור זה כח השפעה גדול ביודעים ובלא יודעים, שעיי"כ מתעצם בלב הרגשת הקדושה של התפילה ושל בית הכנסת.

ויש גם טעם שני לאיסור, שלא לשנות ממנהג אבותינו. ויפה ביאר הגה"ק בעל ד"ח (ח"ב סי' י"ח) שעיקר דתנו מיוסד על תורה שבע"פ ומסורת אבות, כמש"כ "שאל אביך ויגדך זקנך ויאמרו לך", ואם נעזוב דרך זו ונשנה דבר ממנהגי אבותינו, יגרום להירוס הדת.

סוף דבר, מיעצו שלא ינהיג מנהג זה בציבור, וכל אשה יכולה לעיין בשעת תפילה בתרגום אנגלי, אבל בפומבי ובציבור לא, ויקוב הדין את ההר, בביהכ"נ משתמשים רק בלשון הקודש, והתפילה נאמרת רק בשפת קדושינו אנשי כנה"ג ושפת כל הדברות, שהרוו אותה בדם לבם ובדמעות עינם.

שאר לשונות היכא שאינו מדובר במקומו

עוד כתב הביה"ל דאופן דברים הנאמרים בכל לשון הוא דוקא אם אנשי אותו המדינה מדברין כך, אבל אם אנשי המדינה אינם יכולין לדבר זה הלשון, ורק הוא ועוד איזה אנשים יחידים יודעים זה הלשון, לא נחשב לשון כלל למדינה. דבשלמא לשה"ק הוא לשון מצד העצם, משא"כ שאר לשון איננו כי אם מצד הסכם המדינה, וכיון שאין אנשי המדינה זו מכירין בלשון זה, לא נקרא לשון כלל. עיי"ש שמביא ראיה מהגמ' (קידושין ו, א) שהאומר חרופתי ביהודא מקודשת, שכן ביהודא קורין לארוסה חרופה, אבל בשארי מקומות אינה מקודשת אף ששניהם כיונו לשם קידושין, כיון דאין לשון זה לשון קידושין באותו מקום הוי כאלו נתן כסף ולא אמר כלל דאינה מקודשת. ויש להסתפק האם דווקא שכולם יבינו או די במקצתם, ויהיה נ"מ האם "אמריקאי" יכול לצאת ידי"ח באנגלית כשנמצא בא"י, ומלשון המשנ"ב שכתב שאם "רק הוא ועוד איזה אנשים יחידים" וכו', משמע דשפיר יוצא באנגלית בא"י שיש הרבה אנשים שמכירים אנגלית.

ובשם הגר"י הוטנר מביאים שהק' להגר"ח ע"ז"ל שאין ראיה כלל מקידושין, דשם "חרופתי" אינו לשון קידושין בשום לשון, ורק ביהודה משתמשים בו ללשון קידושין, ולכן רק ביהודה יכול להשתמש הלשון זה, משא"כ בשאר לשונות אע"פ שאינו מדובר כאן, אבל יש עליו "שם"

לשון, ולכן שפיר דמי להשתמש בלשון זו. ומביאים ששאלו להח"ח (שהיה אז בזקנותו), ואמר שזוכר שכשלמד הסוגיא היה ברור לו.

מוסיף הביה"ל שכעין זה כתב הריטב"א (על הרי"ף נדרים רפ"ק) דבכל לשון היינו הלשון שמדברים באותו מקום. אבל עי"ש בהגהה שכתב דבסי' תר"צ ס"ט לכאורה לא משמע כדבריו, ר"ל דאיתא התם שאם היתה כתובה תרגום או בלשון אחרת מלשונות העכו"ם, לא יצא ידי"ח בקריאתה אלא המכיר אותו הלשון בלבד, משמע שעכ"פ המכיר אותו הלשון שפיר יוצא אע"פ שאין שאר העם מכירים אותו הלשון. ודחה הראיה דאולי במגילה הקילו משום פרסום הנס, אולם בר"ן שם בהאי ענינא לא משמע כדבריו, ומסיק וצ"ע למעשה.